

ORTODOKSISEN USKONNON KOE 21.9.2018 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tutkintoaineen sensorikokous on hyväksynyt seuraavat hyvän vastauksen piirteet.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijan uskonnollisen ja katsomuksellisen yleissivistyksen muodostumista. Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Ortodoksisessa uskonnonopetuksessa perehdytään ortodoksisen kirkon ja kristillisyyden kehittymisen vaiheisiin. Opetukseen kuuluvat myös ortodoksisen kirkon keskeiset opilliset ja eettiset periaatteet. Lisäksi tarkastellaan merkittäviä kristillisiä kirkkoja ja muita uskontoja. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Uskonnon kokeessa arvioinnin kohteena ovat uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemus sekä keskeisten uskontoihin ja maailmankatsomuksiin liittyvien käsitteiden asianmukainen ja täsmällinen käyttö. Lisäksi arvioidaan taitoa soveltaa, analysoida ja arvioida uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Arvioinnissa kiinnitetään huomioita myös tiedonkäsittelyyn ja esitystapaan. Onnistunut vastaus on tehtävänannon mukainen, tyyliään sujuva ja rakenteeltaan yhtenäinen. Se ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoja sekä arvioida asioita analyttisesti monista eri näkökulmista. Asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet tulee vastauksissa erottaa selkeästi toisistaan.

Uskonnon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksiosainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata kolmeen, neljään tai viiteen ja osan II tehtävistä korkeintaan kahteen. Kokeen maksimipistemäärä on 120. Sen saavuttaminen edellyttää, että kokelas vastaa kolmeen osan I tehtävään ja kahteen osan II tehtävään.

Koe sisältää luonteeltaan ja vaatimustasoltaan erilaisia tehtäviä. Osa tehtävistä edellyttää tiivistä ja lyhyttä vastaamista, osa puolestaan laajojen aihepiirien hallintaa ja esseemuotoista vastausta. Tehtävät voivat sisältää aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Aineistojen tietoja tulee käyttää, soveltaa ja arvioida asianmukaisesti. Pääsääntöisesti vastauksessa tulee viitata aineistoihin. Tehtäviin voi sisältyä merkkimäärärajoituksia, jolloin kyse on vastauksen suositeltavasta enimmäispituudesta. Sitä merkkimäärän alittaminen ei alenna arvosanaa, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä ja ilmaisu selkeää. Huomattava merkkimäärän ylittäminen alentaa vastauksen arvosanaa kunkin tehtävän hyvän vastauksen piirteiden yhteydessä erikseen mainitulla tavalla.

Uskonnon kokeessa arvioidaan kokelaan tiedollista osaamista, tiedon käsittelyä ja vastauksen esitystapaa. Tiedollisen osaamisen osalta arvioidaan kokelaan uskonnon oppimäärän asiasisällön tuntemusta sekä keskeisten uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä. Lisäksi arvioidaan sitä, miten vastauksen sisältö

vastaa tehtävänantoa ja miten onnistuneesti vastaus on rajattu. Kaikissa tehtävissä arvioinnin lähtökohtana on se, että vastausten tulee noudattaa tehtävänantoa. Mikäli tehtävässä edellytetään esimerkiksi vertailua, tätä korostetaan myös arvioinnissa. Tietosisältöjen suuri määrä ei ole ansio, mikäli tiedot ovat tehtävänannon kannalta epäolennaisia. Asiavirheet ja käsitteiden virheellinen käyttö alentavat vastauksen arvoa.

Tiedon käsittelyn osalta arvioidaan kokelaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Huomiota kiinnitetään esitettyjen näkökohtien vaakuuttavuuteen, perusteluihin ja asioiden problematisointiin. Onnistunut vastaus ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoa aiemmin omaksuttujen tietojen pohjalta sekä arvioida asioita analyttisesti monista eri näkökulmista. Lisäksi asiasällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet on erotettu selkeästi toisistaan.

Esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista. Vastauksessa arvostetaan sujuvaa ja huoliteltua suomenkielistä asiatekstiä. Samojen asioiden toistaminen ja epäselvä tai sekava ilmaisutapa alentavat vastauksen arvoa.

Tiedollisen osaamisen tarkemmat kriteerit esitetään kunkin tehtävän kohdalla erikseen. Hyvän vastauksen piirteissä kuvataan kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä: hyvä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 50:tä prosenttia, sekä kiitettävä vastaus, jolla tarkoitetaan pistemäärästä noin 80:tä prosenttia. Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu. Mikäli tehtävä koostuu tavanomaista useammista osioista, pisteityksestä annetaan erilliset ohjeet. Laajoissa esseetehtävissä hyvän vastauksen piirteet ovat aina vain suuntaa-antavia. Ne sisältävät lähinnä lukiokursseihin liittyviä keskeisiä näkökohtia, mutta niiden lisäksi kokelaiden vastaukset voivat sisältää muita olennaisia seikkoja.

Yleisesti ottaen tiedollisen osaamisen ääripäitä ovat vastaukset, jotka eivät sisällä lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä, ja vastaukset, jotka osoittavat aihealueen erinomaista hallintaa. Viimeksi mainituille tunnusomaista on esimerkiksi, että käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä. Näiden ääripäiden väliin sijoittuu niin kutsuttu hyvä vastaus, joka sisältää joitakin aihealueen kannalta olennaisia asioita ja jossa käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Tällainen vastaus voi kuitenkin sisältää myös yksittäisiä asiavirheitä.

Tyypillisesti tiedollinen osaaminen, tiedon käsittely ja esitystapa kytkeytyvät vastauksissa toisiinsa, sillä aihekokonaisuuden kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen, asianmukaisten käsitteiden käyttö, argumentaation johdonmukaisuus ja tyyllillinen sujuvuus liittyvät yhteen. Alla esitetään erityisesti tiedon käsittelyä ja esitystapaa koskevat yleiset, suuntaa antavat kuvaukset, jotka havainnollistavat arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Heikoimmat vastaukset ovat tyyliiltään sekavia ja rakenteeltaan jäsentymättömiä ja vastaavat tehtävänantoon vain osittain tai eivät lainkaan. Tällaisissa vastauksissa tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi. Pistemäärältään tällaiset vastaukset jäävät tyypillisesti alle neljäsosaan kokonaispistemäärästä.

Alle puoleen kokonaispistemäärästä jäävät myös sellaiset vastaukset, joissa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite mutta jotka ovat rakenteeltaan

jäsentymättömiä ja tyyliään sekavia. Tällaisiin vastauksiin voi sisältyä myös toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.

Hyvä vastaus merkitsee arvioinnissa noin puolta kokonaispistemäärästä. Tällainen vastaus vastaa pääosin tehtävänantoa, ja siinä esitetään useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävään kuuluvaa aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksessa on nähtävissä pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen. Vastaus voi kuitenkin olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen, ja perustelut voivat olla pintapuolisia.

Kiitettävä vastaus vastaa noin 80:tä prosenttia kokonaispistemäärästä. Tällaisessa vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on onnistuttu liittämään johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu. Vastauksessa esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia, ja tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.

Kaikkein korkeimpiin pistemääriin yltäville vastauksille on edellä mainittujen asioiden lisäksi tyypillistä, että niistä ilmenee aihealueen syvälinen ymmärtäminen ja kyky liittää asiat laajempiin yhteyksiin. Tehtävään sisältyviä aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Vastaukset ovat perusteluiltaan vakuuttavia ja kokonaisuutena hyvin argumentoituja. Ne voivat sisältää myös kekseliäitä ja yllättäviäkin näkökulmia sekä avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Uskonnon digitaalisen ylioppilaskokeen arviointi

Pistemäärät	alle 25 %	25–50 %	50 % hyvä vastaus	80 % kiitettävä vastaus	yli 80 %
Tiedollinen osaaminen: arvioidaan opsin asiasisällön tuntemusta, käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä, sisällön ja tehtävänannon vastaavuutta sekä vastauksen rajausta	sisältää hyvin vähän tai ei lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä	esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite	sisältää useita aihealueen kannalta olennaisia asioita, käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista; vastaus voi sisältää myös yksittäisiä asiasivirheitä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen kiitettävää hallintaa; käsitteitä on käytetty asianmukaisesti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä)	osoittaa aihealueen syvällistä ymmärtämistä ja kykyä liittää asiat laajempiin yhteyksiin
Tiedon käsittely ja esitystapa: arvioidaan kokeeseen taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa tietoa; esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista	tyylliltään sekava ja rakenteeltaan jäsentymätön; vastaa tehtävänantoon vain osittain tai ei lainkaan; tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi	rakenteeltaan jäsentymätön ja tyylliltään sekava; voi sisältää toistoja, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta	vastaa pääosin tehtävänantoa; esitetty useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia; tehtävän aineistoa on hyödynnetty joiltain osin ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä; pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen; voi olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen; perustelut voivat olla pintapuolisia	useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on liitetty johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi; vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu; esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia; tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti	tehtävän aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen; perustelut ovat vakuuttavia ja hyvin argumentoituja; voi sisältää kekseliäitäkin näkökulmia ja avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin

Osa I

1. Väittämiä ortodoksisesta kirkosta, muista kirkkokunnista ja uskonnoista (20 p.)

Ortodoksinen kirkkohistoria

- 1.1. oikein
- 1.2. väärin
- 1.3. väärin
- 1.4. oikein

Uskonoppi

- 1.5. oikein
- 1.6. väärin
- 1.7. oikein
- 1.8. väärin

Muut kirkkokunnat ja uskonnot

- 1.9. väärin
- 1.10. oikein
- 1.11. oikein
- 1.12. oikein

Kristillinen etiikka

- 1.13. oikein
- 1.14. väärin
- 1.15. väärin
- 1.16. oikein

Suomen ortodoksinen kirkko

- 1.17. oikein
- 1.18. väärin
- 1.19. väärin
- 1.20. oikein

2. Eettinen tarkastelu (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja oivaltavasti kokelas arvioi aineistona olevan Raamatun kohdan tapahtumia kristillisten etiikan näkökulmasta.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas osaa tulkita kertomuksen perusperiaatteen: Kertomuksen tarkoituksena on osoittaa, kuka on lähimmäisemme. Avuntarvitsija, juutalainen mies, ei saa apua papistolta (leeviläinen ja pappi), joiden olettaisi toimivan kuten he opettavat. Avun antajaksi tulee tuntematon ihminen, joka osoittautuu samarialaiseksi. Jeesuksen ajan samarialaiset ja juutalaiset eivät olleet tekemisissä keskenään eivätkä koskettaneet toisiaan. Kokelas osaa arvioida toimintaa tämän päivän näkökulmasta.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas osaa rinnastaa kertomuksessa esiintyvät henkilöt tämän päivän toimijoihin. Hän osaa syvällisemmin pohtia lähimmäisen käsitettä ja sitä, ketkä

ovat tänä päivänä samarialaisen asemassa, sekä antaa esimerkin pyyteettömästä toiminnasta.

3. Askeesi ja luostarikilvoittelu (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

3.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsenytyneesti ja monipuolisesti kokelas pohtii asketismin syntyä kristinuskossa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas kuvaa lyhyesti kristillisen kirkon synnyn helluntaina ja ensimmäisten seurakuntien elämää ja tuo esiin seuraavia seikkoja: Vähitellen hengellisyys ja Jeesuksen opetusten mukainen elämäntapa alkoi saada seurakunnissa vähemmän merkitystä. Kirkollisiin virkoihin alettiin hakeutua arvostuksen ja vallankäytön vuoksi. Kirkko ei enää noudattanut moraalisia ihanteitaan. Tämän seurauksena osa pettyi maallistuneeseen ja periaatteistaan vieraantuneeseen kirkon toimintaan ja jätti sen. He läksivät yksinäisille seuduille autiomaihin. Monet heistä asettuivat Egyptin ja Syyrian autiomaihin.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) tuodaan esille seuraavia seikkoja: Asketismin ja maailmasta vetäytymisen taustalla on idän uskontojen, kuten hindulaisuuden ja buddhalaisuuden, pitkä perinne. Taustalla on myös jo ennen kristinuskoa Lähi-idässä esiintynyt askeettinen elämäntapa. Kristillisen asketismin tavoite on päästä syvempään yhteyteen Jumalan kanssa. Kiitettävässä vastauksessa nimetään tunnettuja egyptiläisiä erakoita kuten Antonios Suuri ja Pahomios (Pahomios) Suuri 300-luvulta. Kokelas pohtii myös Vanhan ja Uuden testamentin henkilöiden (kuten Mooseksen ja Kristuksen) esikuvallisuutta askeesille.

3.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsenytyneesti ja monipuolisesti kokelas tuo esille asketismin muotoja ja vertailee niitä toisiinsa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas tarkastelee luostarilaitoksen syntyä ja kehitystä ja tuo esiin seuraavia seikkoja: Luostarilaitos on syntynyt Egyptissä. Sen perustajana pidetään Pahomios (Pahomios) Suurta. Hän perusti ns. kinobioottisen eli yhteiselämään perustuvan luostarin. Siinä kilvoittelijat asuvat omissa keljoissaan, mutta kokoontuvat yhteisiin jumalanpalveluksiin ja aterioille. Luostarissa he myös työskentelevät yhdessä. Toinen kilvoittelumuoto on idiorytmia. Sen taustalla on Antonios Suuren esimerkki erakkoelämästä. Siinä jokainen kilvoittelija noudattaa omaa henkilökohtaista kilvoittelusääntöään ja elää yksin keljassaan. Idiorytmisiä luostareita on ollut vähemmän kuin yhteiselämään perustuvia luostareita.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) tuodaan esille Basileios Suuren ja hänen sisarensa Makrinan merkitys luostarikilvoittelun kehittymiselle luostarisääntöjen laatijoina. Vastauksessa kerrotaan sääntöjen periaatteet ja pohditaan sekä niiden että luostarikutsumuksen laajempaa merkitystä ja tarkoitusta myös yhteiskunnallisesti.

4. Väittämiä ortodoksisesta kirkosta ja ortodoksisen kirkon käytänteistä (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsenyneesti ja monipuolisesti kokelas on arvioinut väitteitä todetessaan ne oikeiksi tai vääriksi.

4.1. (5 p.)

Armenian kirkon johtaja katolikos on myös uniaattikirkon korkein hengellinen johtaja.

Armenian apostolinen kirkko on toiseksi vanhin valtionkirkko maailmassa. Se kuuluu ns. orientaalisortodoksiin kirkkoihin, ja sen johtaja on katolikos Karekim II. Uniaattikirkot kuuluvat paavin alaisuuteen. Väite on väärä.

4.2. (5 p.)

Ortodoksinen kirkko on myös katolinen kirkko.

Kreikan sana katolinen tarkoittaa yleistä, kaikkialla olevaa ja yhtenäistä. Sana ortodoksinen tarkoittaa oikein ylistävää, oikein opettavaa. Käsitteillä ”katolinen ja ortodoksinen” määriteltiin kirkkoa ja sen uskoa ensimmäisillä vuosisadoilla. Sana katolinen esiintyy myös nikealais-konstantinopolilaisessa uskontunnustuksessa (”uskon yhteen, pyhään, apostoliseen ja katoliseen kirkkoon”), joka on ortodoksisen kirkon virallinen uskontunnustus. Kristillisen kirkon jakaantumisen jälkeen sanalla katolinen tarkoitettiin lännen kirkkoa ja sanalla ortodoksinen idän kirkkoa. Väite on oikein.

4.3. (5 p.)

Kreikan ortodoksinen kirkko on saanut alkunsa Paavalin lähetystyön seurauksena.

Apostoli Paavali teki lähetysmatkoja ja perusti seurakuntia. Toisella lähetysmatkallaan hän kastoi Filipissä kreikkalaisen purppuranmyyjän. Koko tämän perhekunta kastettiin. Paavalin perustamia seurakuntia syntyi mm. Filippiin, Tessalonikiin, Korinttiin ja Ateenaan. Kreikkalaiset kunnioittavat Paavalia maan ensimmäisenä piispana. Kreikassa ei ole ollut reformaatiota, ja maan ortodoksinen kirkko on varhaisen kirkon perustalla. Väite on oikein.

4.4. (5 p.)

Meditaatio ei kuulu kristinuskon perinteeseen.

Meditaatiolla tarkoitetaan harjoitusta, jossa ihminen kehittää omaa mieltään tai harjoittaa erilaisia tietoisuuden tiloja. Meditaatiota voi käyttää rentoutustekniikkana ja stressin poistajana. Mantra on äänne (esim. ”om”), jota käytetään meditoinnin apuna. Kristillinen meditaatio on osa kristillistä mystiikkaa. Mantran asemasta käytetään rukousta, joka liitetään hengitystekniikkaan: ”Herra Jeesus Kristus Jumalan Poika, armahda minua syntistä”. Tämä lakkaamattoman rukouksen harjoitus on käytössä etenkin luostareissa. Väite on väärin.

5. Kirkkotilat (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja oivaltavasti kokelas yhdistää kirkkotilaan liittyviä esineitä ja arkkitehtuuria kirkkokuntien opillisiin painotuksiin. Vastaus voi olla rakenteeltaan vertaileva, mutta sitä ei edellytetä. Vastauksessa luterilaista ja ortodoksista kirkkotilaa voidaan myös verrata muiden kristillisten perinteiden kirkkotiloihin.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas mainitsee vähintään kaksi kirkkotiloissa näkyvää opillista painotusta sekä luterilaisessa että ortodoksisessa kirkossa.

Luterilaisesta kirkosta kokelas voi mainita esimerkiksi seuraavia asioita:

- Kirkkotila ja sen irtaimisto vastaavat jumalanpalveluselämän ja kirkollisten toimitusten tarpeita, joten kirkkotila on usein melko pelkistetty.
- Reformaatio painotti opetusta ja sananjulistusta, jolloin kansankielisestä saarnasta muodostui luterilaisen jumalanpalveluksen keskeinen elementti. Tämä näkyy saarnatuolin keskeisyytenä.
- Sananjulistukseen ja saarnaan liittyvät myös kirkkotilan penkit.
- Myös luterilaisen teologian kaksi sakramenttia, kaste ja ehtoollinen, näkyvät kirkon kuoriosassa alttarina ja alttarikaiteena (alttarikehänä) sekä kastemaljana.
- Reformaatioon liittyi myös ajatus seurakuntalaisten osallistamisesta ja opettamisesta virsilaulun avulla, mikä näkyy kirkkotilassa virsitauluina ja urkuina.
- Opillisten korostusten ilmeneminen kuvissa, esimerkiksi alttaritaulussa.

Ortodoksisesta kirkosta kokelas voi mainita esimerkiksi seuraavia asioita:

- Kirkkotilassa näkyvät kirkkosali ja ikonostaasi eli kuvaseinä, joka on alttarin ja kirkkosalin välissä. Altтари on selvästi erotettu kirkkosalista. Altтари erotetaan salista myös pienellä korokkeella. Kirkkotilan alttariosa kuvaa taivaan valtakuntaa.
- Ortodoksiseen teologiaan ja kirkkotilaan kuuluvat olennaisesti ikonit, jotka toimivat rukouksen apuvälineinä. Ne auttavat keskittymään rukoukseen ja kääntävät ajatukset tuonpuoleiseen.
- Ikoneilla on myös pedagoginen ja terapeutin tehtävä.
- Pyhillä henkilöillä on ortodoksisuudessa merkittävä asema. Merkittävä osa ortodoksisista kirkkotilaa on kirkkosalia ja alttaria yhdistävä ikonostaasi eli kuvaseinä, jossa on kuvattuna tietyt kuva-aiheet ja jonka keskellä on Pyhä portti, jota kutsutaan myös kuninkaan oveksi. Siitä kulkee vain papisto.
- Kirkkotilan pyhin paikka on alttari; alttarissa toimii yleensä vain papisto tai joku, jolle on annettu jokin tehtävä siellä.
- Keskellä kirkkoa on analogipöytä. Siinä pidetään yleensä ikonia, joka kertoo meneillään olevasta juhla-ajasta.
- Kuvassa vasemmalla näkyy vainajien muistelupöytä. Ortodoksit rukoilevat edesmenneiden puolesta ja uskovat voivansa vaikuttaa tuonpuoleiseen. Kirkkokynttilät eli tuohukset ovat rukouksen välikappaleita.
- Kuvassa oikealla näkyvä tuoli on piispanistuini.
- Kirkkotilassa ei yleensä ole penkkejä. Seisominen liittyy jumalanpalveluksessa tarkkaavaisuuden ylläpitämiseen ja keskittymiseen, mutta myös kunnioituksen osoittamiseen, esimerkiksi evankeliumia luettaessa.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas tarkastelee useammasta näkökulmasta sitä, miten opilliset painotukset näkyvät molempien kirkkokuntien kirkkotiloissa.

6. Rauhansopimusten vaikutukset uskontotilanteeseen (20 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen. Molemmissa osissa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti kokelas kuvaa rauhansopimusten vaikutusta uskonnolliseen tilanteeseen Suomen alueella. Kokelas voi vastauksessaan tarkastella rauhansopimusten vaikutuksia joko välittömästi sopimusten solmimisen jälkeen tai myöhemmin historian kuluessa tai molempia.

6.1. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas keskittyy vuonna 1323 solmitun Pähkinäsaaren rauhan vaikutukseen nimenomaan uskontotilanteen osalta. Kokelas osoittaa tietävänsä suuren jakolinjan, jonka mukaan alue rajan länsipuolella jäi Pähkinäsaaren rauhansopimuksen nojalla Ruotsin ja katolisen kirkon vaikutuspiiriin ja alue rajan itäpuolella jäi Novgorodin ja ortodoksisen kirkon vaikutuspiiriin.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas kuvaa laajemmin ja syvällisemmin Pähkinäsaaren rauhansopimuksen vaikutusta ja mainitsee ainakin kaksi seikkaa seuraavista:

- Rauhansopimus päätti ristiretket Suomeen.
- Rauhansopimuksen myötä silloinen Suomi suuntautui Ruotsiin, katoliseen kirkkoon ja länsimaiseen kulttuuriperintöön.
- Pähkinäsaaren rauhassa sovittu rajalinja ei ollut yksiselitteisen tarkka kuten nykyiset rajat valtioiden välillä. Näin ollen myöskään edellä kuvattu kirkollinen jakolinja ei ollut tarkkarajainen.
- Sovittu raja oli voimassa lähes kolmesataa vuotta, ja sillä oli pitkäaikainen vaikutus.

6.2. (10 p.)

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas keskittyy vuonna 1944 solmitun Moskovan välirauhan vaikutukseen nimenomaan uskontotilanteen kannalta. Kokelas osoittaa, että hänellä on pääpiirteiset tiedot rauhanneidoissa määritellyistä Suomen alueluovutuksista Neuvostoliitolle ja niiden aiheuttamasta maan sisäisestä siirtolaisuudesta, jonka seurauksena aiemmin pitkälti Suomen itäosiin keskittynyt ortodoksinen väestö levisi ympäri maata.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas kuvaa laajemmin ja syvällisemmin Moskovan välirauhan vaikutusta ja mainitsee ainakin kaksi seikkaa seuraavista:

- Ortodoksinen kirkko menetti toisen maailmansodan seurauksena suuren osan omaisuudestaan ja kaikki luostarinsa.
- Rauhansopimuksen myötä syntyi uusia ortodoksisia seurakuntia eri puolille Suomea.
- Ortodoksisväestöä ei siirtynyt vain Karjalan kannakselta ja Laatokan Karjalasta, vaan myös Petsamon alueelta.
- Ortodoksien kokemukset uusilla asuinalueilla eivät olleet yksinomaan myönteisiä.
- Luterilaisten ja ortodoksien välisissä avioliitoissa ortodoksinen puoliso liittyi usein luterilaiseen kirkkoon, minkä myötä ortodoksien lukumäärä väheni.

Ansiona pidetään, mikäli kokelas kuvailee ja erittelee kartassa merkityt alueet ja mainitsee, että kartassa merkitty Porkkalan alue luovutettiin vuokralle 50 vuodeksi.

Osa II

7. Uskonnon määritelmät (30 p.)

Tehtävä koostuu kolmesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

7.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten osuvasti kokelas tulkitsee ja erittelee aineistona olevien tekstien painotuksia.

Määritelmässä 1 korostuu ennen kaikkea uskonnon yhteisöllinen ulottuvuus. Tämän ohella Durkheim mainitsee myös uskomukset, tavat ja moraalit, jotka liittyvät pyhiin eli kiellettyihin ja erityisiin asioihin. Olennaista on kuitenkin se, että edellä mainitut asiat sitovat tietyn ihmisryhmän yhteen.

Määritelmässä 2 korostuu uskonnon liittyminen yliluonnollisiin olentoihin. Tämän ohella Spiro mainitsee, että uskontoon liittyy muiden kulttuuristen instituutioiden tapaan myös uskomuksia, tietynlaista käyttäytymistä ja arvoja, mutta nimenomaan näiden yhteys yliluonnollisiin olentoihin tekee uskonnosta uskonnon.

Määritelmässä 3 korostuu ajatus uskonnosta symbolien järjestelmänä, joka saa ihmisissä aikaan tietynlaisia mielialoja ja motivaatioita. Symbolien järjestelmän korostaminen merkitsee samalla sitä, että määritelmässä painottuu uskonnon kulttuurinen ulottuvuus. Mielialoilta Geertz viittaa kokonaisvaltaisiin tunnetiloihin, joita uskonnon katsotaan saavan aikaan. Motivaatiot saavat puolestaan ihmisen suuntaamaan toimintaansa tiettyyn suuntaan. Ne ovat mieltymyksiä tietynlaiseen toimintaan ja taipumuksia kokea tietynlaisia tunteita tietynlaisissa tilanteissa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas erittelee kutakin määritelmää ja mainitsee ensimmäisestä määritelmästä ainakin yhteisöllisen aspektin, toisesta määritelmästä ainakin yliluonnollisiin olentoihin liittyvän aspektin ja kolmannesta määritelmästä symboliseen järjestelmään tai sen aikaansaamiin mielialoihin ja motivaatioihin liittyvän ulottuvuuden.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas erittelee uskottavasti argumentoiden kaikkia kolmea määritelmää. Vastaus sisältää myös määritelmien vertailua.

7.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan kokelaan esittämien vasta-argumenttien vakuuttavuutta ja perustelujen uskottavuutta. Vastauksesta tulee käydä tavalla tai toisella ilmi, miten tai millä perusteilla vastaväitteeseen on päädytty.

Kullekin määritelmälle voi esittää lukuisia erilaisia vastaväitteitä. Olennaista on, että kokelas mainitsee jonkin vastaesimerkin tai uskonnon kannalta merkittävän ulottuvuuden, joka ei sisälly kyseiseen määritelmään tai jää siinä sivuosaan. Ensimmäisessä ja toisessa määritelmässä tällainen ulottuvuus on esimerkiksi uskontoon liittyvät tunteet. Toista määritelmää vastaan on mahdollista argumentoida myös esimerkeillä sellaisista uskontoina pidetyistä järjestelmistä, joissa yliluonnolliset olennot eivät ole merkittäviä (esim. kungfutselaisuus). Toisaalta kolmatta määritelmää voidaan vastaavasti arvostella siitä, ettei yliluonnollista aspektia mainita ”olemassaolon yleisestä järjestyksestä” puhuttaessa.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas esittää jonkin mielekkään vastaväitteen jokaiselle määritelmälle.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittää jokaiselle määritelmälle uskottavan vastaväitteen. Vastauksesta käy selvästi ilmi, mihin vastaväitteet perustuvat.

7.3. (10 p.)

Erilaisia tapoja määritellä uskonto on lukuisia. Vastauksen arvioinnissa korostuu kokelaan perustelut sille, miksi hän päätyi esittämäänsä määritelmään. Kokelas voi hyödyntää määritelmässään myös aineistoon kuuluvia tai muita olemassa olevia uskonnon määritelmiä. Vastaus on mahdollista rakentaa myös kritiikiksi uskonnon määrittelemiselle.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas esittää jonkinlaisen määritelmän uskonnolle ja esittää vähintään yhden relevantin perustelun sille, miksi päätyi kyseiseen määritelmään.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittää mielekkään uskonnon määritelmän ja perustelee sitä monipuolisesti. Ansiona pidetään, mikäli kokelas pohtii esittämänsä määritelmän vahvuuksia ja heikkouksia sekä jäsentää määritelmäänsä suhteessa olemassa oleviin uskontoihin tai uskonnon määritelmiin. Luovuus ja yllättävät näkökulmat katsotaan erityiseksi ansioksi, mikäli perustelut ovat vakuuttavat.

8. Kärsimyksen merkitys kristinuskossa (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

8.1. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas pohtii kärsimystä ja sen merkitystä kristinuskossa.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas ymmärtää käsitteen ”pelastushistoria” liittyvän Jeesuksen ihmisten puolesta tekemään pelastustyöhön. Hän osaa kertoa pääpiirteittäin Uudessa testamentissa mainitut Jeesuksen elämän kärsimykset ja ymmärtää niiden merkityksen kristillisen pelastusnäkemysten kannalta. Hyvässä vastauksessa tulee mainita ainakin suuren viikon perustapahtumat.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas tuo esille myös Vanhan testamentin osana pelastushistoriaa ja mainitsee useampia Jeesuksen kärsimyshistoriaan liittyviä asioita. Hän tuntee jonkin Vanhan testamentin kärsimyshistoriaan liittyvän profetian ja osaa kytkeä Kristuksen kiusaukset osaksi Kristuksen pelastustyöhön liittyvää toimintaa.

8.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas oivaltaa kärsimyksen ongelmallisuuden ja ristiriitaisuuden kristinuskossa.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas hahmottaa kärsimyksen perusongelmaksi kristinuskon näkökulmasta kysymyksen, miksi Jumala antaa syyttömän kärsiä. Tätä kysymystä pohditaan erityisesti Jobin kirjassa. Jumala ja Paholainen lyövät vetoa, kiroaako hurskas Job Jumalan,

kun hän syyttömänä kohtaa erilaisia vaikeuksia ja kärsimyksiä. Kärsimyksen ongelma ei ratkea Raamatun tekstissä. Sitä kuvaa hyvin Jobin toteamus: ”Herra antoi, Herra otti, kiitetty olkoon Herran nimi”. Job hyväksyy tilanteen.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas tuo esille kärsimyksen ongelman myös ihmisen vapaan tahdon näkökulmasta. Ihminen aiheuttaa omilla väärillä valinnoillaan kärsimystä. Ajankohtaisten esimerkkien käyttäminen on lisäansio. Tällaisia ovat esimerkiksi ilmastonmuutoksen aiheuttamat kärsimykset tietyillä alueilla, Lähi-idän sota tai pakolaisten kuolemat Välimerellä.

9. Vanhat ortodoksiset patriarkaattit (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

9.1. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, nimeääkö kokelas patriarkaattit ja niiden toiminta-alueet oikein.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas nimeää neljä patriarkaattia eli Aleksandrian, Antiokian, Jerusalemin ja Konstantinopolin. Aleksandrian patriarkaatti toimii Egyptissä ja muun Afrikan alueella. Antiokian patriarkaatti toimii pääasiassa Syyriassa ja Libanonissa. Lisäksi suuri määrä patriarkaatin alaisia kirkkoja toimii Pohjois-Amerikassa ja Länsi-Euroopassa. Jerusalemin patriarkaatin toiminta-alue on Israel, Palestiina ja Jordania sekä muut Lähi-idän arabivaltiot. Konstantinopolin patriarkaatti toimii pääasiassa Kreikan alueella (Kreeta, Dodekanesian saaristo, Athos-vuori) sekä Euroopan ja Pohjois-Amerikan alueella. Maantieteellisesti sillä on suurin toiminta-alue.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) mainitaan myös patriarkaattien keskuspaikat ja patriarkkojen nimet sekä Suomen ortodoksien kuuluminen Konstantinopolin alaisuuteen.

9.2. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten asiantuntevasti ja monipuolisesti oivaltaen kokelas pohdii patriarkaattien asemaa, merkitystä ja toimintamahdollisuuksia nykyisessä maailmanpoliittisessa tilanteessa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas tuo esiin seuraavia asioita:

- Aleksandrian patriarkaatin osalta todetaan sen toiminnan haasteellisuus islamilaisuuden nousun keskellä ja ns. arabikevään tapahtumien seurauksena.
- Aleksandrian patriarkaatin haaste on myös sen laaja toiminta-alue Afrikassa.
- Antiokian patriarkaatin toimintaa Syyriassa on vaikeuttanut sotatilanne jo yli viiden vuoden ajan. Lisäksi suurin osa patriarkaatin väestöstä asuu Pohjois-Amerikassa ja kristityt ovat vähemmistönä islamilaisen enemmistön keskellä. Syyrian tilanne heijastuu patriarkaatin tilanteeseen myös Libanonissa.
- Jerusalemin patriarkaatti on, kuten Antiokian ja Aleksandrian patriarkaattit, islaminuskoisten keskellä. Toimintaan vaikuttavat lisäksi Israelin ja Palestiinan väliset erimielisyydet, varsinkin kun suuri osa ortodoksikristityistä asuu Palestiinan alueella.
- Konstantinopolin patriarkaatin toimintaa vaikeuttaa Turkin valtion siihen kohdistama poliittinen painostus, joka rajoittaa kirkon toimintaa Turkin sisällä.

- Rajoittuneista toimintamahdollisuuksista huolimatta vanhoilla patriarkaateilla on ensisijaisen tärkeä asema yhtenäisen ortodoksisen kirkon ja sen opin edustajina ja ylläpitäjinä maailmassa.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) tuodaan esille yksityiskohtaisemmin toimintaan liittyviä asioita. Yksi sellainen on patriarkaattien käyttämä hallinto- ja jumalanpalveluskieli, joka arabiankielistä Antiokian patriarkaattia lukuun ottamatta on kreikka. Turkki on sulkenut Konstantinopolin patriarkaatin teologisen koulun Istanbulissa. Kiitettävä vastaus tarkastelee myös Kreetalla kesäkuussa 2016 kokoontunutta synodia patriarkaattien näkökulmasta ja yhtenäisyyden toteutumana.